

נהמרת יצחק

בסייעתא דשמיא | יתרו תשפ"ב | גליון מס' 127

פרפראות

וישמע יתרו כהן מדין וגו' (י"ח א').

עיין בתרגום יונתן שתירגם כהן מדין, אנוס מדין, פירוש חמור של מדין.

ולכאורה אף שיש מצוה לכנות עבודה זרה בשם גנאי, וכמו שדרשו חז"ל (עבודה זרה מ"ו), **ואבדתם את שמם**, שמצוה לכנות להם שם גנאי, ומבואר כאן שגם כהני עבודה זרה יש לכנות להם שם גנאי, מכל מקום צריך ביאור אמאי גינה אותו דווקא בשם חמור, יותר משאר כינויי גנאי.

ולכאורה צריך לומר שמכיון שהיה כהן של מדין נקרא על שמם, ומדין נחשבים כמו חמור.

והא דמדין נחשבים כמו חמור, יש לומר מפני שמדין הם מצאצאי קטורה, שהיא הגר, ומצינו שבנה הראשון של הגר, ישמעאל, נקרא חמור, כמו שאמר אברהם אבינו לישמעאל **שבו לכם פה עם החמור**, עם הדומה לחמור.

ואפשר בטעם הדבר, דהא הגר הייתה ממצרים, ועל המצריים נאמר **אשר בשר חמורים בשרם**, ועיין נדה (ל"א.), שאמרו שחלק הבשר הוא מן האם, עיין שם, אם כן מכיון שאמם הייתה ממצרים, הם גם כן נחשבים כחמורים.

וביותר יש לומר לפי מה שכתב הגר"א שהיצר בעצם מתחלק לשני חלקים, תאווני וכעסני, וכנגדם יש את ישמעאל מבחינת התאווני, ועשיו מבחינת הכעסני, וכן מדין הינם מבחינת התאווני, וכמו שמצינו במעשה דבנות מדין שהכשילו את בני ישראל מבחינת תאווני.

והנה תאווני היינו הנאת העולם הזה, והבהמה אשר מסמלת את הנאת העולם הזה יותר מכל היא החמור, ובאמת נקרא חמור על שם החומריות שלו¹,

ויש לומר שזה מה שתירגם יונתן **כהן מדין** אנוס מדין, דאף על גב דיתרו היה חמורו של מדין, פירוש שהיה שקוע בתאוות, אף על פי כן כשהיה **וישמע**, מיד שמע ובא.

***

ויבא יתרו וכו' **אל המדבר אשר הוא חנה שם הר האלקים**, (י"ח ה').

הא דיתרו בא אל הר האלקים, עיין תרגום יונתן, שפירש לטוורא דאתגלי עלוי יקרא דה' למשה מן שירויא, פירוש שהלך להר האלקים נגלה עליו בתחילה, ולכאורה משמע שזה הסנה.

(1) עי' מש"כ רבינו בחיי פר' בלק, דלכן נקרא חמור, ועיי"ש שכת' דהגויים נמשכים אחר התאוות, ומשו"ה הם עם הדומה לחמור, ועי' ג"כ בשמו"ר כ"ג.

כבר את אביך ואת אמך למען יארכוץ ימך על האדמה וגו'.

עשרת הדברות נשנו ב' פעמים בתורה, פעם ראשונה כאן בפרשתנו, והם נקראים דברות ראשונות, ועוד פעם במשנה תורה, בפרשת ואתחנן, והם הנקראים דברות שניות.

והנה בדברות השניות הכתובים בפרשת ואתחנן, מצינו כמה וכמה שינויים מהלשון של דברות הראשונות¹, אחד מן השינויים הוא, דשם בציווי של **כבר את אביך ואת אמך למען יארכוץ ימך על האדמה** וגו' כתיב **כבר את אביך ואת אמך כאשר צוך ה' אלקיך למען יארכוץ ימך ולמען ייטב לך על האדמה** וגו', הרי יש כאן ב' הוספות, חדא שמשה הודיע לבני ישראל שכבר נצטוו על כיבוד אב ואם במרה, (וכמו שפירש רש"י שם, **כאשר צוך**, אף על כיבוד אב ואם, נצטוו במרה, שנאמר **שם שם לו חק ומשפט**, עיין שם), ועוד שינוי שהוסיף הכתוב **ולמען ייטב לך**, היינו חוץ ממה שכיבוד אב ואם יאריך ימך מצוה זו אף תיטב לך גם כן.

ולכאורה צריך ביאור אמאי לא הזכירו שני דברים אלו כאן בדברות הראשונות, ואם יש טעם למה לא נאמרו, אם כן אמאי הזכירו שם, וצריך ביאור².

א

איתא במדרש תנחומא (פרשת לך לך, סימן כ'). שאל אגריפס המלך את רבי אליעזר, וכי מאחר שהקב"ה חבב את המילה, למה לא נתנה בעשרת הדברות, אמר לו, קודם עשרת הדברות הזהיר עליה, **ועתה אם שמעו תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי וגו'**, וכן הוא אומה, **אם לא בריתי יומם ולילה**, זו ברית מילה, עיין שם³.

ולכאורה קשה דהא גם כיבוד אב ואם, כבר הזהיר עליה לפני זה (במרה), ואף על פי כן חזר ושנאה.

ובהכרח צריך לומר שמה שנשנית מצות כיבוד אב ואם בעשרת הדברות, הוא מפני חידוש שנתחדש בה יותר ממה שנצטוו כבר במרה.

ובפשטות היה אפשר לומר שמצות כיבוד אב ואם שזוהרו עליה במרה, הוא מכח סברא, ומדינא של הכרת הטוב, שמכיון שאביו ואמו גידלוהו והטיבו לו ממילא חייב לכבדם, ולפי זה באופן, שלו יצויר שלא הטיבו לו כלל וכלל וכו', אפשר שאינו חייב לכבדם, ומשום הכי נצטוו שוב בעשרת הדברות, **כבר את אביך ואת אמך**, שבכל אופן חייב לכבדם אף אם לא הטיבו לו כלל מימיו, וטעם הדבר אפשר מפני שהוקש כבודם לכבוד המקום, וכדאיתא בקידושין (ל'), וזה חיוב כיבוד בעצם ואינו תלוי בדבר אחר, ועיין.

אכן יש לדון לפי מה שכתב רבינו ניסים גאון (בהקדמה לש"ס), שמצוה שתלויה בסברא גם בני נח חייבים בה, עיין שם, ואם כן כיבוד אב ואם, שזה מצוה שתלויה בסברא, גם בני נח יהיו חייבים בה, ואם כן צריך ביאור מה נצטוו ישראל במרה, הא כבר היו חייבים בכיבוד אב ואם אף לפני זה מדין בני נח⁴, וצריך ביאור מה ניתוסף להם במרה.

(1) אמנם עי' ברמב"ן מה שכתב בענין זה.

(2) וכן יש להקשות גבי שבת, דגם שם כת' **כאשר צוך ה' אלקיך** ועוד שינויים, ועי' מש"כ שם.

(3) אכן צ"ב אם ר"א לשיטתיה, דעי' במכילתא דר' ישמעאל (כאן), שדרשו **ושמרתם את בריתי**, ר"א אומר, זה ברית שבת, ור"ע אומר, זה ברית מילה ועבודה זרה, (ועי' הגי' כאן), אכן עי' במכילתא דרשב"י ששם הגיר' הוא **ושמרתם את בריתי** ר"א אומר זו ברית מילה ר"ע אומר ברית שבת וכו', וא"כ הוה ר"א לשיטתיה, והנה רש"י עה"ת שפי' **בריתי**, דהיינו ברית תורה, ולכאו' לאפוקי מר"א ור"ע, ועי' בגי' הגר"א שם, (ועי' שפ"ח), ועי'.

(4) אכן יש נידון האם שייך בעכו"ם מצות כיבוד או"א, עי' מש"כ רעק"א בהג' לשו"ע, ועי' מש"כ במק"א.

ובביאור הדבר אפשר, משום שישמע פירושו לקבל עליו, וכמו שפירש רש"י לעיל פרשת בשלח **אם שמוע תשמע**, זו קבלה שיקבלו עליהם, וכן ברש"י לקמן **ועתה אם שמוע תשמעו** ופירש רש"י אם עתה תקבלו עליכם וכו', עיין שם, הרי ששמיעה פירושה קבלה.

ולפי זה פירוש **וישמע יתרו** היינו שיתרו בא להתגייר כדי לקבל עליו עול מלכות שמים.

והנה אם ביאת יתרו הייתה לפני מתן תורה, עדיין לא הייתה קבלת גירות, דהא קבלת גירות ילפינן ממתן תורה, וצריך לומר שקבלת גירות אז הייתה שקיבל עליו לעבוד את ה', ושה' הוא האלקים, ושרוצה להיות כמו בני ישראל וזהו קבלת עול מלכות שמים.

והנה כשנתגלה הקב"ה למשה בסנה אמר לו **זהו לך האות** וכו' **תעבדון אל האלקים על ההר הזה**, (ונראה שדבר זה סיפר משה ליתרו אז לפני ששב למצרים, עיין שם), ואם כן יתרו כשבא לעבוד את ה', בא למקום אשר ששמע ממה ששם יהיה **תעבדון את האלקים**, ומשום הכי הלך לאותו מקום אשר נגלה ה' למשה בתחילה.

***

ויצא משה לקראת חתנו, ("ז").

הנה הטעמים על תיבות **ויצא משה** הם קדמא ואזלא.

ונראה לבאר שזה מרמז על מה שכתב רש"י כאן **ויצא משה**, וזה לשונו, כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין, ולא יצא, ע"כ, הרי שמשא יצא ראשון, וכל ישראל אחריו.

זה הטעמים של **ויצא משה** קדמא ואזלא, שמשא הקדים לצאת, ואחריו אזלא כולם מאחר שהוא היה הראשון.

ונראה לפרש באופן זה גם בסמוך דכתיב **ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם** וגו', ועיין רש"י שם, **ויבא אהרן** וגו', ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו, ע"כ, ואם כן כאן לא היה זה משה שהקדים לבא מפני שהיה עומד ומשמש, אלא זה היה אהרן שהקדים ואחריו כל זקני ישראל, (וכמו שכתב רש"י שכאן היה בדומה למה שמשא הלך לקראתו).

והנה הטעמים על **ויבא אהרן** הם גם קדמא ואזלא, ונראה כדי לרמז שאהרן היה הראשון לבוא

ולכאורה צריך לומר שמה שנתחייבו בני ישראל במרה, היינו כיבוד אב ואם אפילו באופן שלא הטיבו לו כלל, דמה שזוהרו בני נח במצוה זו זה רק מכח הסברא, ומסברא אינן חייבים רק כשהטיבו לו, ועכשיו במרה נצטוו שחייבים לכבדם מכל מקום, וכנזכר.

אך אם כן הדרא קושיא לדוכתא, אמאי נצטוו עוד פעם בעשרת הדברות על כיבוד אב ואם, הא כבר נצטוו במרה לכבדם, אף באופן שאין שם משום הכרת הטוב.

ונראה לבאר לפי מה דאיתא בקידושין (ל"א:), תנו רבנן מכבדו בחייו ומכבדו במותו, ועיין בשו"ת ר' עקיבא אייגה, (קמא סי' ס"ח), שביאר הנך שני דינים שיש בכיבוד אב ואם, חדא כיבוד מחיים, ואידך כיבוד לאחר מיתה, שלעשות דבר שיש לאביו הנאה ממנו אינו חייב אלא בחייו, אבל לכבד את אביו חייב אף לאחר מותו, וזה לשונו שם, ולזה צריך לומר לחלק דענין שהוא כבוד וגדולה בעצמותו כמו לומר אבא מארי, דבזה מגביה כבוד אביו, וזהו שייך גם לאחר מיתה, אבל כיבוד לעשות נחת רוח לאביו, כעין מאכילו ומשקהו, למנוע צערות אביו וכו' שהוא ענין נחת רוח לאביו ומניעת צערו ממנו, בזה יש לומר דלא שייך לאחר מיתה, דלא אכפת להו בזה, עיין שם.

ואם כן יש לומר דהך חידוש שיש חיוב לכבד אביו ואמו אף לאחר מותם, זה מה שנתחדש בעשרת הדברות, ודו"ק.

ויצא שיש שלושה סוגי חיובים בכיבוד אב ואם.

א, לכבדם מדין הכרת הטוב, כיון שהטיבו לו וכו', וזה מכח סברא שיש לכבדם, ואפשר שאפילו בן נח מחויב בזה.

ב, לכבדם כל זמן שהם בחיים, והיינו להנותם כגון מאכילו ומשקהו וכו', וזה מחיוב מכל מקום אף אם לא הטיבו לו מעולם, וכמו שנצטוו בני ישראל במרה, אכן כיבוד זה אינו שייך אלא בחיים חיותם.

ג, לכבדם לאחר מותם, להגדיל כבודם וכו', וזה מה שנצטוו בני ישראל בעשרת הדברות.

ב

אכן צריך ביאור היכן מרומז דבר זה בעשרת הדברות, שיש עוד חיוב בכיבוד אב ואם לכבדם גם לאחר מותם, והיינו הכיבוד של להגדיל כבודם.

והנה עיין קידושין (ל"ט:), דמבואר שם בעובדא דאחא, שראה אחד שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה הבן לבירה ושילח את האם ונטל את הבנים, ובחזרתו נפל הבן ומת, והיה קשה לאחר הא כתיב בתורה בשני מצוות אלו, כיבוד אב ואם, ושילוח הקן, **למען יארכון ימיהם ולמען ייטב להם**, ואם כן היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו של זה, ומשום הכי חטא, עיין שם, אכן אמרו שם שאם אחר היה דורש הך קרא כר' יעקב בר ברתיא לא היה חוטא, דר' יעקב דרש לקרא **למען ייטב להם** לעולם שכולו טוב, **ולמען יארכון ימיהם** לעולם שכולו ארוך, עיין שם.

ולכאורה צריך ביאור מה הם שני הצדדים בדרשת הפסוק **למען יארכון ימיהם ולמען ייטב להם**.

והנראה בזה, דהנה פשטיה דקרא משמע שמי שמכבד אביו ואמו, וודאי יש לו שכר בעולם הזה, (וכמו שרואים במציאות, אפילו היום, שאלו שמכבדים הוריהם מקבלים שכרם גם בעולם הזה), אכן נראה שהנידון בגמרא הוא, שאף דפשטיה דקרא משמע שלמען ייטב להם בעולם הזה וכמו שאחר הבין, מכל מקום דרשינן שלא כל פעם השכר הוא בעולם הזה, ולפעמים השכר הוא רק בעולם הבא.

ובביאור הדבר נראה, דלפי פשטיה דקרא הא דכתיב **למען יארכון ימיהם** פירושו בעולם שכולו ארוך, שזה לעולם הבא, וכמו שכתב בבעל הטורים כאן, וזה לשונו, **למען יארכון**, חסר יו"ד, שאין אריכות ימים בעולם הזה, שנברא בה', אלא בעולם הבא, שנברא ביו"ד, ע"כ⁵, ולפי זה גם פשטיה דקרא איירי באריכות ימים לעולם שכולו ארוך.

וכן יש לומר שמה שכתוב (בדברות שניות), **למען יארכון ימיהם ולמען ייטב להם**, יש לפרש שפשטיה דקרא היא שטובה זו היא בעולם הזה, והיינו שחוץ ממה שיקבל שכרו בעולם הבא

(5) עיין מנחות (כ"ט:), כי ביה' ה' צור עולמים, שעוה"ז נברא בה"י, ועוה"ב ביו"ד, עיי"ש.

ואחריו באו כל זקני ישראל.

יחד יתרו על כל הטובה וגו' (י"ח ט').

על כל הטובה, פירש רש"י טובת המן והבאר והתורה, ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור היכן מצינו שמשה סיפר ליתרו את ענין התורה, (ובפרט להך מאן דאמר שיתרו בא לפני מתן תורה).

ונראה דכתיב **ויספר משה לחותנו**, ופירש רש"י למשוך את ליבו לקרבו לתורה, ע"כ.

והנה לקרבו לתורה, צריך לומר שמשה אמר ליתרו הידיעה הנצרכת לפני קבלת התורה, והיינו כמו שבני ישראל שמעו לפני קבלת התורה, והוא מה ששמעו במרה, כך היה גם יתרו צריך לשמוע.

והנה במרה כתוב **ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקי וגו'**, ולכאורה כך גם אמר משה ליתרו שצריך לקבל קבלה זו וכו', ולכאורה גם סיפר לו מה אירע לפני זה שלא היה להם מים וכו', ודו"ק.

ונראה שזה הפירוש **את כל התלאה**, פירוש הצרות שהיה לבני ישראל במרה עד שאמר להם **אם שמוע תשמעו וגו'**, והיינו מה שבתחילה לא היה להם מה לשתות אבל מכל מקום אחר כך נמתקו המים.

ולפי זה מבואר מה שכתוב **יחד יתרו על כל הטובה**, פירוש שזה התורה, שתחילתה קשה, אבל בסוף יצא להם מזה רק טובה, וכמו שאמרו חז"ל שהתורה ניתנה במרה, שתחילתה מר אבל בסופה מתוק, וזהו **כל הטובה**².

***

כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, (י"ט ג').

ותגיד לבני ישראל, פירש רש"י דברים הקשים כגידים, ע"כ.

והנה כתיב **כה תאמר**, ופירש רש"י בלשון הזה וכסדר הזה, וצריך ביאור איזה דברים אמר להם שהם קשים כגידים.

והנה עיין מה שהביא ר' שמשון אוסטרופאלי לבאר מה שכתבו בשם האריז"ל, וזה לשונו, למה ניתנה תורה לישראל על הר חרב, כדי שיתעסקו בתורה אפילו בשעת חורבן, בלחם צר ומים לחץ, לקבל קדושה עליהם, כי היא קדושה ממש, ע"כ, וביאר ר' שמשון ש"ה"ר חר"ב בגימטריא קדושה, עיין שם.

והיינו שהר חרב מלשון חורבן, ומלשון חריבה, (ואפשר שזה הפירוש ה"ר חרב, שזה חרב על חרב),

(2) ועי' מש"כ ההפלאה בפיתחא זוטא לכתובות.

(ליום שכולו ארוך), גם יקבל טובה כאן בעולם הזה, אכן חידושו של ר' יעקב בר ברתיה דאחר הוא, שלפעמים צריך לדרוש **למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך**, דכתיב בדברות שניות דומיא להא דכתיב **למען יארכון ימיך**, בדברות ראשונות, וכמו שלמען יאריכון ימיך כאן הוא לעולם הבא, ליום שכולו ארוך, כן **למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך**, היא גם לעולם הבא, ליום שכולו טוב, ודו"ק.

ולפי זה מבואר שפיר החילוק בין דברות הראשונות לדברות שניות, דבדברות ראשונות מיירי רק על שכר של עולם הבא, וכדכתיב שם **למען יארכון ימיך**, (חסר אות יו"ד⁶), שמדבר על השכר של עולם הבא וכמו שנתבאר.

אך בדברות שניות מיירי על שכר בעולם הזה, ולכן שם כתיב גם **למען יאריכון** (מלא אות יו"ד⁷), **ימיה**, וגם **ולמען ייטב לך**, שבפשטות הטובה היא בזה העולם.

ג

ובביאור החילוק בין שני הדברות נראה, דבדברות הראשונות היו לפני חטא העגל, שאז היו צריכים לחיות לעולם, וכמבואר בעבודה זרה (ה). **אני אמרתי אלקים אתם** שלא שלטה בהם מיתה, **אכן** אחר חטא העגל **כאדם תמותון**, עיין שם, ומכיון שבני ישראל היו אז במצב שלא היה מיתה, אם כן היו בבחינה של עולם הבא, ואם כן מה שנצטוו היה בבחינת ציווי של עולם הבא, של עולם שכולו ארוך.

אבל דברות שניות (שניתנו ביום הכיפורים) היו אחר חטא העגל, ואז כבר נגזרה עליהם מיתה, אם כן כבר היו בני העולם הזה וממילא מה שנצטוו היה בבחינה של עולם הזה, ומשום הכי כתיב שם **ולמען ייטב לך**, שכוונתו בעולם הזה, (רק דלפעמים דורשים אותו גם לעולם הבא, כדרשת ר' יעקב, כנזכר).

והנה לפי זה אתי שפיר הא שרק בדברות שניות כתוב **כאשר צוך** - במרה, דבדברות שניות שמדבר על עולם הזה גם הציווי של כיבוד אב ואם הוא על מצב של עולם הזה, שצריך לכבדו בחייו, וציווי שלכבדו בחייו כבר נצטוו במרה ומפני זה הודיע להם משה **כאשר צוך** מצוה זו במרה, שעכשיו מדבר על מצב של עולם הזה, מה שאין כן במתן תורה שאז ניתנו דברות הראשונות, שהיו במצב של עולם הבא, נתחדש להם דין כיבוד של עולם הבא דומיא למצב שהיו אז במתן תורה.

והנה השכר הוא בדומה למצוה, ואם המצוה הוא לעולם אף השכר הוא לעולם, ואם כן במתן תורה שהתחייבו בכיבוד שהוא לעולם, גם השכר הוא לעולם, לעולם שכולו ארוך, מה שאין כן בדברות שניות, ששם הציווי הוא לעולם הזה גם השכר הוא לעולם הזה, **ולמען ייטב לך**, אכן גם נשאר להם החלק של עולם הבא, וכמו שדרש ר' יעקב.

ד

ולפי המבואר, שהחילוק בין דברות ראשונות לשניות הוא שבדברות הראשונות מיירי על בחינת עולם הבא ודברות שניות מיירי על בחינת עולם הזה, נראה לבאר הא דאמרין בבבא קמא (נ"ד, נ"ה), דאיתא שם, שאל רבי חנינא בן עגיל את רבי חייה בר אבא, מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב, ובדברות האחרונות נאמר בהם טוב, אמר לו, עד שאתה שואלני למה נאמר בהם טוב, שאלני אם נאמר בהן טוב אם לאו, שאיני יודע אם נאמר בהן טוב אם לאו, כלך אצל ר' תנחום בר חנילאי, שהיה רגיל אצל ר' יהושע בן לוי שהיה בקי באגדה, אזל לגביה, אמר ליה ממנו לא שמעתי, אלא כך אמר לי שמואל בר נחום אחי אמו של רב אחא ברבי חנינא, ואמרי לה אבי אמו של רב אחי ברבי חנינא, הואיל וסופן להשתבר, וכי סופן להשתבר מאי הוי, אמר רב אשי חס ושלום פסקה טובה מישראל, ע"כ.

ולכאורה כל הרואה גמרא זו 'שתומם מה שאמרו שר' חייה בר אבא לא ידע אי כתוב טוב

(6) ומלא אות וא"ו.

(7) וחסר אות וא"ו.

ואם כן כשהקב"ה אמר למשה **כה תאמר** וכו' **ותגיד לבני ישראל**, היינו שיהיו **גוי קדוש**, ודברים אלו הם קשים כגידיים, שכדי להיות גוי קדוש הם צריכים לאכול לחם צר ומים לחץ, שזה פת חריבה, ואפילו בשעת החורבן, שזהו הפירוש **גוי קדוש**, שיהיה קדוש⁴, ודברים כאלו הם קשים כגידיים.

והנה מה שכתב אפילו בשעת חורבן, נראה שזה מרומז במה שאמר שלמה במשלי (י"ז א'), **טוב פת חריבה ושלוח בה מבית מלא זבחי ריב**, פירוש **טוב פת חריבה**, היינו לחם צר, ובזמן החורבן, **מבית** בזמן שבית המקדש היה קיים, אפילו שהיה **מלא**, מכל מקום היה **זבחי ריב**, ועי'.

***

ועתה אם שמוע תשמעו בקלי וגו', (י"ט ה').

ועתה, פירש רש"י, אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות, ע"כ. ולכאורה צריך ביאור, היכן כתיב כאן בפסוק שאם יקבלו עליהם עתה יערב להם.

אכן יש לומר שלשון שמיעה הוא קבלה, וכמו שפירש רש"י בפרשת בשלח, **אם שמוע תשמעו**, זו קבלה שיקבלו עליהם, אכן עדיין צריך ביאור היכן כתוב כאן שיערב להם.

ונראה על פי הא דאיתא במגילה (ג.), בעובדא דיהושע, שראה מלאך ה', אמר לו המלאך הלוא אמש בטלתם תמיד של בין הערבים, ועכשיו בטלתם תלמוד תורה, אמר לו (יהושע), על איזה מהם באת, אמר לו עתה באתי, מיד וילן יהושע בלילה ההוא בעמק וכו', ועיין בתוספות שם ד"ה עתה באתי, וזה לשונו, פירש ריב"ן, על תלמוד תורה באתי, דכתיב ביה, **ועתה כתבו לכם [את] השירה הזאת**, ע"כ, ומבואר שלשון עתה משתמשים בו כשהתורה היא בבחינת שירה⁴.

ואם כן זה מה שכתוב כאן **ועתה אם שמוע תשמעו**, פירוש **אם שמוע תשמעו** שתקבלו עליכם, ויהיה בחינת **עתה**, שזה בחינת שירה, יערב לכם מכאן ואילך כמו שירה.

(3) ועי' מש"כ בליקוטי נ"י פר' בשלח תשפ"א, בשם הר"י אייבשיץ, כי זה היה הנסיון של אכילת המן.
(4) ועי' מש"כ בשם הרב מפונביז' זצ"ל, במאמרי בין המצרים, ועוד.

בעשרת הדברות או לא, עד ששלחו לר' תנחום בר חנילאי⁸, וכן צריך ביאור מאי שאמרו שאם היה כתוב טוב בלוחות הראשונות שנשתברו חס ושלום פסקה טובה מישראל.

והנה אם נתבונן נראה שישנם כמה וכמה חילוקים בין דברות ראשונות ודברות אחרונות, והחילוקים הם לכאורה, כמו שנתבאר לעיל, שמכיון שחטאו בעגל נשתנו כמה דברים שעכשיו שייכים לבני תמותה, ודו"ק.

והנה אחד מן השינויים הוא שבדברות הראשונות אין שם אלא מאה שבעים ושנים תיבות, (ועיין בעל הטורים שהביא כמה וכמה רמזים על ענין עק"ב, עיין שם), אכן בדברות שניות יש מאה שמונים ותשעה תיבות, דהיינו עוד שבעה עשר תיבות, שהם בגימטריא טו"ב.

ונראה שטו"ב, שמרמז על עולם הזה, לא נכתב בדברות ראשונות, שאז לא שייך לומר טו"ב, מפני שהיו אז במצב של עולם הבא, וזה אינו אלא בדברות שניות.

והנה מאה שמונים ותשעה (קפ"ט) (עם הכולל), בגימטריא ק"ץ⁹, והיינו שבעשרת הדברות מרומז הקץ, (ובפשטות מרמז שאם ישמרו התורה יזכו להגאולה), הנה בחינת קץ אינו שייך אלא בעולם הזה ולא בעולם הבא, ששם לא שייך קץ, ופשוט, ואם כן במצב של דברות הראשונות, שהיו צריכים להיות קיימים לעולם, לא שייך בחינת ק"ץ וממילא לא נרמז שם, ודו"ק¹⁰.

והשתא יש לבאר שמה שאמר ר' חייא בר אבא שאינו יודע אם כתוב בהם טוב, פירוש שאינו יודע אם עשרת הדברות מרמזים על עולם הזה, וממילא אם מרמז גם על טו"ב (שבעה עשר), תיבות שמרמז על הקץ, ודו"ק.

ובזה נראה לבאר מה שאמרו שם הואיל וסופן להשתבר, פירוש שהטעם שלא כתוב בדברות הראשונות טו"ב, היינו עוד שבעה עשר תיבות, שיהיה גימטריא ק"ץ, אף שבעצם שייכים דברות אלו גם לעולם הזה, הואיל וסופן של לוחות אלו להשתבר, ועל זה הקשה בגמרא וכי סופן להשתבר מאי הוה, ואמר ר' אשי חס ושלום פסקה טובה מישראל, פירוש מכיון ששבירת הלוחות בא כעונש על חטא העגל, אם כן אם ישתברו ישתבר גם מה שכתוב בהם, והשתא שכתוב בהם עק"ב תיבות, כשנשברו נשבר רק בחינת עק"ב, אבל אם היה כתוב בו עוד טו"ב תיבות, שזה קפ"ט שמרמז על הק"ץ, אז אם ישתברו חס ושלום היה שבירה גם לקץ, ואז חס ושלום פסקה טובה מישראל, ודו"ק¹¹.

(8) ועי' גליון הש"ס שם.

(9) וכמ"ש ר' שמשון אוסטרפאלי, בפר' ויחי, שביקש יעקב אבינו לגלות את הק"ץ, שזה בגימ' קפ"ט, ע"ה, עיי"ש.

(10) [אמנם מצינו שבחי" ק"ץ שייך גם לעת"ל, וכמו שמצינו שאמ"ן עם הנקודות גימ' קפ"ט, ע"ה ק"ץ, עי' מש"כ בזה במק"א, שבעצם זה כוונת אמ"ן ג"פ ס"ג, אכן צריך לקבל הארה מא"א שזה מהפני"ם גימ' א"ל, וקפ"ט עם שם א"ל, גימ' אר"ך וכו', עיי"ש].

(11) ועי' מש"כ הגר"א בפ"י לחבקוק (ג' ב'), ה' שמעתי שמעך יראתי ה' פעלך בקרב שנים חיהו, שפסוק זה קאי על מ"ת, ופעלך הוא הלוחות שנשברו, ושבירתן זו היא מיתתן, אז שבקרב שנים חיהו, שתחיה אותם כבראשונה וכו', פירוש שיהיה תחיית המתים ללוחות הראשונות עיי"ש.

ברכת מזל טוב

להאברך החשוב יגע ועמל בתורה, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, מודה ודאין, חוט של חסד משוך על פניו,

הרב שניאור זלמן ברזורמן שליט"א

ולחותנו רבינו ראשי הישיבה שליט"א

לדגל הולדת הבן/הנכד

יתן ה' ויזכו להכניסו בביתו של אאע"ה בעתו ובזמנו ולגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים לתפארת המשפחה.

בני הישיבה

כולל ערב זכרון משה מתים הלוי

***

מעומקא דליבא נשגד כוס של ברכה לידידנו מחשובי האברכים היושבים בבית ה' בלילות, יגע ועמל בעסק התורה ה"ה

הרב שניאור זלמן ברזורמן שליט"א

עם הולדת בנו נ"ו במזל טוב.

ולחמיו נשיא כוללנו שליט"א

יעזור ה' וידאז נחת ואושר כל הימים, ויזכו לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

מאחלים/בני החבורה הרב משה רוטנברג

ראש הכולל